

PHẦN 1: KỶ NIỆM 30 NĂM TẠP CHÍ TRIẾT HỌC VÀ TƯ TƯỞNG

BA MƯƠI NĂM TẠP CHÍ TRIẾT HỌC VÀ TƯ TƯỞNG

Nguyễn Hữu Liêm*

“Chân lý là một tiệc rượu say mèm mà ở đó chẳng có ma nào tỉnh thức!” (Hegel)

Mùa Hè 2026 này đánh dấu đúng 30 năm 6 tháng ngày khai sinh *TRIẾT: Tạp chí Triết học và Tư tưởng*. Trong Lời Nói Đầu cho số Ra mắt tháng 1, 1996 chúng tôi đã viết:

“Sau suốt một năm tham khảo, chuẩn bị và tiến hành, TRIẾT nay ra mắt quý độc giả. Mọi sự ra đời của một tạp chí đều phải trải qua một quá trình chuyển động khó khăn. Triết học và tư tưởng là lãnh vực đòi hỏi nhiều nỗ lực hơn từ những người chủ trương. Từ lúc dự định, chúng tôi lo ngại rằng sẽ không có bài vở. Nhưng điều này đã được vượt qua với sự giúp đỡ, khuyến khích và vận động của nhiều thân hữu vốn đồng ý rằng một diễn đàn về triết học là cần thiết. Kế đến là những khó khăn về tài chánh, phát hành và sự tham dự vào tiến trình làm việc để cho tác phẩm tinh thần của anh em chủ trương có thể xuất hiện.”

Thập kỷ 1990-2000 ở California là giai đoạn mà sinh hoạt văn chương thi ca của cộng đồng người Việt phát triển khá đa dạng. Tuy nhiên, một tạp chí chuyên ngành như *TRIẾT* không phải là một chuyện dễ thành công. Ở giai đoạn đó chưa có *email* nên các bài viết đều được gửi bằng thư bưu điện và ban biên tập phải đánh máy, rồi *lay-out* và đem đi nhà in. In xong phải mang ra bưu điện gói thành từng bưu kiện để gửi đi với tốn kém không hề nhỏ. Thế nhưng, nhóm chủ trương vẫn kiên trì theo đuổi công việc, hoàn toàn tự nguyện, và phải tự chi tiêu từ túi tiền của mình.

Khó nhất là việc kêu gọi bài vở có chất lượng cho Tạp chí. Chúng tôi liên lạc với các giáo sư Triết học ở Sài gòn trước 1975 để xin hợp tác. Giáo sư Như Hạnh Nguyễn Tự Cường đồng ý làm chủ bút triết Đông; Giáo sư Phan Công Chánh chủ bút triết Tây; Nhà văn Phạm Việt Cường là tổng thư ký. Giáo sư Nguyễn Vĩnh Đề từ Canada gửi ngay hai bài. Giáo sư Nguyễn Văn Trung đến tận nơi làm việc, đóng vai cố vấn, và đưa bài. Anh Lâm Văn Sang thiết kế bìa. Số chào đời khá dồi dào bài vở. Chúng tôi rất phấn khởi.

* GS. TS tại San Jose City College, Hoa Kỳ

Số Ra Mắt của *TRIẾT* được đón nhận tích cực bởi cộng đồng học thuật tiếng Việt ở hải ngoại. Từ Pháp quốc, thư gửi tòa soạn và bài vở đóng góp được liên tục gửi đến. Từ trong nước chúng tôi cũng thu thập được các bài từ các giáo sư Cao Xuân Hạo, Hoàng Thiệu Khang, Lê Diên, Nguyễn Kiến Giang, Lữ Phương, Hoàng Phủ Ngọc Tường. Trong lần gặp GS Hạo ở Sài Gòn mùa Hè 1996, sau khi đọc qua *TRIẾT* số ra mắt, GS phê, “Toàn là dân Havard và Chicago mà chỉ thể thôi sao!”

Trong các thư gửi tòa soạn có thư của Tiến sĩ Dương Ngọc Dũng, lúc ấy đang là nghiên cứu sinh từ Boston, chỉ trích *TRIẾT* và nhóm chủ trương là “không thực sự biết một vấn đề gì đến nơi đến chốn” và “Nguyễn Hữu Liêm biết gì về triết học mà cũng xuất bản tạp chí *TRIẾT*!” Từ Nam California, Kỹ sư Nguyễn Hùng Vũ gửi thư chỉ trích lời viết văn của tôi rằng, “Tất cả mọi bài đều được viết bằng một giọng văn rất Việt Nam, dễ thu nhận, trừ một vài bài của một người viết tên Nguyễn Hữu Liêm...” vì lời “triết học hóa chữ nghĩa” mà ông Liêm viết thì “tối như hủ nút!”

Tôi đăng thư của anh Dũng và anh Vũ lên trang đầu số kế tiếp. Về Sài Gòn, tôi đi tìm gặp anh Dũng, khi gặp tôi hỏi đến lá thư anh đã gửi. Anh Dũng từ chối rằng chưa bao giờ viết thư cho *TRIẾT*. Tôi liền rút trong ba lô ra số *TRIẾT* có đăng lá thư của anh. Anh đọc nửa chừng, vỗ bàn, la to, “...Tao có viết lá thư này thật.” Từ đó chúng tôi trở thành bạn thân. Anh Dũng từ đó tham gia *TRIẾT* nhiệt tình trong vai trò trưởng ban biên tập. Lần nào về nước, anh Dũng cũng chở tôi đi uống bia. Cũng vậy, tôi xuống Nam California gặp anh Hùng Vũ và bàn chuyện chữ nghĩa. Chúng tôi trở thành bạn khá thân cho đến hôm nay. Hy vọng là tiếng Việt của tôi nay đã khá rõ ràng hơn hồi 30 năm trước.

Trong *Lời Nói Đầu* số hai, tôi viết, “Triết học, thật ra, là một nỗi nhớ nhà – một khát vọng để tìm ra và sống được với quê hương ở khắp mọi nơi... Trong tâm tư của những người xa quê hương, Triết học là một thôi thúc để tìm ra ngôi nhà cho chính mình.” Tôi cũng viết rằng, việc xuất bản Tạp chí *TRIẾT* bằng Việt ngữ thì cũng giống như một anh chàng xa quê, nửa đêm ra bờ sông lên tiếng “gọi đò” dù biết rằng chưa biết là âm vọng nơi tiếng gọi sang sông có vang đi đến đâu.

Tuy nhiên, sức anh em có hạn. *TRIẾT* ấn bản giấy ra đến số bốn thì phải đình bản. Cho đến năm 2019, tức là hơn 20 năm sau, *TRIẾT* mới tục bản bằng cách lên mạng. Công lao là nhờ Tiến sĩ Nguyễn Lê Tiến. Tôi nhớ là trong một đêm mưa to gió lạnh, anh Tiến đến thăm tôi ở một cái cốc nhỏ giữa rừng thông ở California. Bên bếp lửa ấm, anh Tiến đề nghị nên tục bản *TRIẾT* và anh sẽ giúp đảm trách phần kỹ thuật. Từ đó là câu chuyện của *TRIẾT* ấn bản *online* cho đến ngày hôm nay.

Phiên bản *TRIẾT online* với nội dung bài vở chất lượng có được là nhờ vào sự cố vấn, giúp đỡ tận tình của Giáo sư Trần Văn Đoàn. Nếu không có sự nâng đỡ của GS Đoàn thì *TRIẾT* đã không có được như hiện nay. Kế đến là sự góp tay tích cực của GS Nguyễn Quang Hưng và các anh chị trong ban Trị sự. Và còn nhiều ân nhân khác. Chúng tôi mãi đa tạ và ghi ơn tất cả từng quý vị.

Thời gian trôi mau. Nhiều tác giả đã từng đóng góp cho TRIẾT ba mươi năm trước đang đi vào quá vãng. Người thì đã qua đời, nhiều vị không còn sức khỏe như xưa. Tuy nhiên, TRIẾT không còn là của một ai, một nhóm người – mà hy vọng sẽ là một di sản học thuật thuần chuyên môn, vượt qua yếu tố cá nhân. Mong là TRIẾT sẽ còn hiện diện cho một tương lai lâu dài phía trước.

Như là một khách lệ tinh thần học thuật và dân thân, tôi xin trích lại ở đây đoạn văn kinh điển đăng trong *Lời Nói Đầu* ở số 3 (1997) để đánh dấu đoạn đường 30 năm của TRIẾT:

“Hãy nắm lấy trách nhiệm cho tầng lớp của người – và đừng nản chí. Đối với một chiến sĩ thì không có gì tốt hơn là một trận tuyến xứng đáng. Hạnh phúc thay cho những kẻ tìm ra được mặt trận đúng nghĩa cho mình. Ở đó, cửa thiên đường mở lớn đón chờ. Nhưng nếu người không tung thân vào trận tuyến này, người từ bỏ trách nhiệm và danh dự để chỉ mang lấy tội nhục... Hãy dân thân - vì dù có chết đi, người sẽ có thiên đường chiến thắng, và sẽ hưởng trọn thế gian. Đứng dậy, hỡi người, quyết tâm chiến đấu. Trí tuệ và suy tưởng có được trên con lộ này bao gồm ý chí dân thân toàn triệt. Dân thân cho trách nhiệm của mình dù là bất toàn vẫn còn tốt đẹp hơn là làm việc hay cho kẻ khác... Nhưng với kẻ đầy nghi ngờ thiếu hiểu biết, không có niềm tin, thì hắn sẽ phải bị diệt vong. Những kẻ nào nghi ngờ nhiều quá sẽ không có cả thế gian này cũng như mất luôn cõi khác. Với thanh gươm trí tuệ, hãy chặt đứt những tác hại từ ngu đốt – đó là tính ngần ngại trong trái tim người. Hãy bắt đầu xung cuộc. Đứng lên!” (Bhagavadgita).

Trân trọng,

NHL